№ 100 Յունիսի 14 (26) **1880** Յունիսի 14 (26) № 100

ԻՆՆԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ՄՇԱԿ

Տարեկան գինը 10 րուբլի, կէս տարվանը 6 րուբլի: Առանձին համարները 5 կոպէկով:

—

Թիֆլիսում գրվում են միմիայն խմբագրատան մէջ:

—

Օտարաքաղաքացիք դիմում են ուղղակի
Тифлисъ. Редакція „Мшакъ“

Խմբագրատունը բաց է առաւօտեան 10—2 ժամ
(Բացի կիրակի և տօն օրերից)

—

Յայտարարութիւն ընդունվում է ամեն լեզուով

—

Յայտարարութիւնների համար վճարում են իւրաքանչիւր բառին 2 կոպէկ:

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Դեռ պէտք է շարունակել.—Ներքին տեսութիւն. Մեր անցեալ և ներկայ հոգևորականութիւնը: Նամակ Ախալքալաքից: Նամակ Ախալքալաքից: Նամակ Դէրբէնդից: Նամակ խմբագրին:—Արտաքին տեսութիւն. Ալբանացիների գրութիւնը: Բեռլինի կոնֆերէնցիա: Թիւրք-յունական սահմանները: Նամակ Թիւրքիայից: Արտաքին լուրեր:—Յայտարարութիւններ:

ԴԵՌ ՊԷՏՔ Է ՇԱՐՈՒՆԱԿԵԼ

—

Վանից գրված նամակներից երևում է, որ թէև արտերը մեծ մասամբ ցանված են Հայաստանում, որ հունձքը այս տարի լաւ կը լինի, բայց սովը առայժմս ամենայնիւ շարունակվում է, ուրեմն մենք էլ պէտք է շարունակենք մեր նուիրատուութիւնները:

Մինչև որ հունձքը կը հասնի, ժողովուրդը ինչո՞վ պէտք է ապրի: Թէև ինչպէս գրում են, հաց և կորեկ քիչ թէ շատ կայ, բայց ժողովրդի ձեռքում դրամ չէ մնացել: Նոյն նուիրատուութիւնները դժբաղդաբար սկսեցին քչանալ, Կ. Պօլսի ու Վանի մասնաժողովների մօտ էլ շատ քիչ փող մնաց:

Այժմ անցել է ժամանակ ցորեն և կարտոֆիլ ցանելու, բայց կորեկ ցանելու համար դեռ մի քանի շաբաթ ժամանակ կայ:

Մասնաժողովների համար հարկաւոր են փողեր, ոչ թէ միայն սերմացու առնելու համար, բայց և եզներ առնելու համար թշուառ երկրագործ ժողովրդին տալու, որ գրեթէ իր ամբողջ տաւարը կորցրել է: Բացի սորանից սովից յետոյ միշտ տիրում է աղքատութիւն և զանազան տարափոխիկ հիւանդութիւններ: Պէտք է շարունակել նուիրատուութիւններ այդ չարիքների դէմ առնելու նպատակով: Մինչև աշունը, այսինքն մինչև միւս հունձքի հասնելը, թէ Վանի և թէ Կ. Պօլսի մասնաժողովները պէտք է դեռ իրանց օժանդակութեամբ մի կերպ պահպանեն Հայաստանի ողորմելի ժողովուրդը:

Եթէ մենք, ռուսաստանցի հայերս, յանձն ենք առել սարսափելի սովի ժամանակ պահպանել մեր օժանդակութեամբ Հայաստանի թշուառ աղգաբնակութիւնը, պէտք է մեր սկսած գործից յետ չը կանգնենք, պէտք է մեր գործը անկատար չը թողնենք, և օգնենք Հայաստանին ամառվայ երկու, երեք ամիսների ընթացքումն էլ: Եթէ սովի ժամանակ օգնեցինք թիւրքաց հայերին, չը պէտք է անօգնական թողնենք նրանց, երբ նրանք մաքառում են չքաւորութեան և հիւանդութիւնների դէմ, որոնք սովի հետևանքն են:

Եթէ սկսեցինք մեր բարեգործական, ազգասիրական, եղբայրասիրական և մարդասիրական գործը,—պէտք է այդ մեր սկսած գործը մինչև վերջը տանենք:

Ցանկալի է որ նուիրատուութիւնները նոյնքան առատ լինէին մինչև այս տարվայ աշունքը:

Այն ժամանակ մասնաժողովները կը կարողանան օգնել թշուառ հայաստանցիներին իրանց չքաւորութեան մէջ, կռւել հայ ժողովրդի մէջ տարածվող զանազան ցաւերի դէմ, դեղեր առնել, գուցէ և բժիշկներ ուղարկել Հայաստան, սերմացու առնել աշունքի ցանքերի համար, տաւար առնել երկրագործ ժողովրդի համար և այլն:

Այդ պատճառով հրաւիրում ենք մեր ամեն դասնութիւնների ռուսաստանցի հայ եղբայրներին, դարձեալ օգնել Հայաստանի ժողովրդին իրանց առատ նուէրներով, գոնէ ամառվայ այս երկու երեք ամսվայ ընթացքում:

Գ. Ա.

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՄԵՐ ԱՆՑԵԱԼ ԵՒ ՆԵՐԿԱՅ ՀՈԳԵՒՈՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

—

Եթէ օրինակի համար վերցնենք մեր հայ ազգը, և նրա անցեալը համեմատենք ներկայի հետ, մենք կը տեսնենք շատ փոփոխութիւններ. վերցնենք հոգևորականութիւնը. վերցնենք մեր ազգային պատմութիւնը և լաւ ուշադրութեամբ քննենք, և ի՞նչ կը տեսնենք. մենք կը տեսնենք որ մեր ազգի թէ կրօնական և թէ քաղաքական գործողները եղել են ըստ մեծի մասին հոգևորականներ:

Հոգևորականը նստած իր պաշտօնական աթոռի վրա, ամենայն ջերմեռանդութեամբ կատարել է իր յանձն առած ծանր պաշտօնները: Նա իր անձը նուիրել է իր սիրելի ազգին. հարկ եղած ժամանակը իր վերջին ոյժեր անգամ, լարել է իր ազգի գոյութեան կռւի մէջ. նա ազգի հետ միացած անդադար մաքառել է նրա թշնամիների դէմ, և շատ անգամ յաղթել է: Նա չէ բաւականացել միայն եկեղեցու մէջ ժամերգութիւն կատարելով, այլ իր դասից ուղարկել է ուսում առնելու, ինչպէս Բիւզանդիոն, Աթէնք, Եգիպտոս և այլ տեղերում, շատ եպիսկոպոսներին, վարդապետներին և հոգևորական միւս պաշտօնեաներին, որոնք վերադառնալով իրանց հայրենիքը, ամենայն ջերմեռանդութեամբ տարածել են ուսումը իրանց հայրենակիցների և մինչև անգամ օտարների մէջ: Միով բանիւ հոգևորականութիւնը զգացել է իր պաշտօնի նշանակութիւնը. նա զգացել է նոյնպէս, որ միայն հոգևոր արարողութիւններ կատարելը բաւական չէ, և նորանով իր պարտականութիւնը կատարած չէր լինի, և սկսել է գիտութեան վերաբերեալ զանազան աշխատութիւններ մատուցանել ազգին. նա եղել է մատենագիր, եղել է պատմաբան, եղել է աշխարհագիր, եղել է թարգմանիչ, եղել է և ուսուցիչ և այլն: Եւ արդարև կը տեսնենք, որ մեզ հասած մեր ազգային գրվածքները—մատենագրութիւնները, բոլորը հոգևորական դասից են շարադրված: Իսկ այժմեան հոգևորականութիւնը ի՞նչ է կատարում....

Այժմեան հոգևորականութիւնը—Էջմիածինը կարող էր մեծ դեր խաղալ,—դեռ ևս մանաւանդ ազգի ներկայ ճգնաժամիս մէջ, որ սովից ոչնչանում են բազմաթիւ հայերը.... բայց ո՞մ ես ասում...

Էջմիածինը, յօգուտ հայ սովատանջների, սկսեց նուիրատուութիւն հաւաքել միայն այն ժամանակ, երբ «Մշակը» իր հրաւէրներով, շարժեց ամենքի գութը, երբ հայ սովատանջներին օգնեցին այլազգիքն անգամ, և ո՞վ գիտէ, Էջմիածինը հաւաքած նուէրները լիովին հասցրեց տեղ, թէ, դարձեալ պէտք է ուղարկի տոկոսաբեր թղթեր գնելու, ինչպէս վկայում է նրա օրգան «Արարատը» ուխտաւորների 17000 րուբլու վերաբերութեամբ (տես «Մշակի 73-դ համարը, կամ ապրիլի «Արարատ» ամսագիրը):

Եթէ Էջմիածնի մի որ և իցէ շինութեան վերանորոգութիւն է հարկաւորվում, կամ մի չնչին կարօտութիւն է զգացվում, նա խակոյն կոնդակներով նուիրակներ է ուղարկում զանազան հայաբնակ քաղաքներ, խիստ կերպով հրամայում է վիճակաւոր առաջնորդներին—կոնսիստորիաներին, նուէրներ հաւաքելու:

Ի՞նչ կը լինէր, եթէ ոչ խստութեամբ, գոնէ սրտաշարժ և ազդու հրաւէրներով Էջմիածինը ժողովրդի ուշադրութիւնը դարձնէր հայ սովատանջների վրա: Ի՞նչ կը լինէր, որ Էջմիածինը իր կոնդակներից մի քանիսը ուղարկէր նուիրատու ժողովրդին, աւելի սիրտ տալու, այն կոնդակը, որ մեր նախնեաց ժամանակ թագաւորներին և իշխաններին իբրև ընծայ էր մատուցանվում, իսկ այժմ ո՞վ 10—20 րուբլի նուիրէ Էջմիածնին կամ ճեմարանին, նա կարող է կոնդակ ստանալ: Միթէ մի քանի միլլիոնաւոր հայ ժողովուրդը, Էջմիածնի շինութեանց և ճեմարանի չափ էլ չէ, միթէ Էջմիածինը չէ ապրում այն այժմեան նեղացած հայ ժողովրդի արիւնախառն քրտինքով....

Ահա այսպիսի հանգամանքներից ստիպված, եթէ մի որ և իցէ անձ գրում է Էջմիածնի դէմ, նա նեղանում է և պատասխանում է, կամենալով իրան արդար ցոյց տալ. բայց իզուր է աշխատում:

Մենք, առ այժմ, բաւականացանք միայն այսքանով, իսկ եթէ Էջմիածինը իրան արդար կը համարի և կը պատասխանէ մեզ, մենք այն ժամանակ մի քանի օրինակներ կը բերենք այն ցաւալի դէպքերի, որո՞նք նորերումս տեղի են ունեցած նոյն իսկ Թիֆլիսում, և որոնք վերաբերվում են Էջմիածնի անտարբերութեանը:

Կ.

ՆԱՄԱԿ ԱԽԱԼՔԱԼԱՔԻՑ

—

16 մայիսի

Ինչպէս յայտնի է, Ախալքալաքի բնակիչները բոլորեքեան հայեր են, բացի մի քանի տուն հրէաներից. Ախալքալաքը ունի տէրութեան մի ուսումնարան երկու դասատուններով և երկու հայոց հոգևոր դպրոցներ՝ մինը տղայոց, միւսը օրիորդաց. Այս երեք իսկ ուսումնարանների մէջ կրթվում են մօտ 300 երեխայ. թող խոստովանվեն իրանք ախալքալաքցիները. կարող են նոքա այդ 300 ուսանող երեխաների միջից ընտրել գոնէ 10 առողջ, ժիր և զուարթ երեխաներ. կարող են նոքա ցոյց տալ ինձ գոնէ մի երեխայ, որ մտած լինի այս երեք ուսումնարաններից մինի մէջ առողջ և նոյնպէս առողջ դուրս եկած լինի այնտեղից—չեմ ասում մի քանի տարիներից յետոյ, գոնէ մի քանի ամիսներից յետոյ.—Քանի, քանի հայրեր կարող են վկայել, որ մեր ուսումնարաններ մտնող առողջ ժիր և զուարթ երեխաների կարմիր թշերը մի քանի ամսվայ միջոցում բոլորովին գունաթափ են եղել, նոցա զուարթ, վառվռուն աչքերը ծածկվել են մի սև ամպով, նոցա մանկական քնքոյշ ժպիտը կորել է, անհետացել է նրանց շրթունքներից, նոքա ֆիզիքապէս զարգանալու տեղ, նիհարացել են, կարծես ծերացել....Այս բոլորը մի անուրանալի ճշմարտութիւն է, որ կը վկայեն թէ մեր աշակերտելոց ծնողները և թէ մեր ուսումնարանական վարչութիւնը. Այս երևոյթը մի նոր բան չէ մեզ համար. սա մի քանի տարիներէ ի վեր գոռոզ կանգնած է մեր առաջ և սպառնում է կորցնել, ջնջել բոլորովին մեր զուարթութիւնն ու առողջութիւնը, որ բնութիւնը մեզ առատ պարգևել է. ժամանակ է արդէն մտածել, ժամանակ է արդէն իմանալ սորա պատճառը և, եթէ կարելի է, եթէ դեռ ուշ չէ, դարման դնել այս ցաւին...

Որքան մենք հետաքրքրվել ենք այս հարցով և համոզվել, այս բոլոր դժբաղդութեանց պատճառը մեր ուսումնարանների անյարմարութիւններն են. մի սենեակ, ոչ աւելի քան 3 արշին բարձրութեամբ, երկու փոքրիկ պատուհաններով, առանց հողմարարների (վէնտիլատոր), առանց կրակնապատուհանների (մանաւանդ Ախալքալաքում, որտեղ լինում է սարսափելի ձմեռ, որ շարունակվում է մօտ 7 ամիս), ասում ենք, մի այսպիսի փոքրիկ սենեակ բոլորովին մութ, թանձր օդով կարո՞ղ է արդեօք դասատուն համարվել 15—20 աշակերտի համար. Մեր Ախալքալաքի ուսումնարանների մէջ բոլոր դասատունները այսպիսի սենեակների մէջ են զետեղված. Դասախօսութեան ժամանակ դրսից մտնող մարդը մի քանի վայրկեան դեռ իր աչքերը պիտի ճմլէ, որ կարողանայ բան տեսնել, այնքան մութ է դասատան մէջ. Բացի սորանից մարդուն պատում է դասա-

տան մէջ մի գարշելի, ապականված օդ: Բաւական չէ այս, մեր տղայոց ուսումնարանի մի մասը այնքան հնացել է և այն աստիճան խախուտ դրութեան է հասել, որ մի օր կարող է բլլել և թաղել իր աւերակների տակ թէ աշակերտներին և թէ ուսուցիչներին....

Զարմանալի բան. Ախալքալաքի հասարակութիւնը բաւականին զգացել է ուսման ճաշակը. ծախսում է բաւականին մեծ գումար, Թիֆլիսից տեսուչ և ուսուցիչներ է հրաւիրում. սոցա ռոճիկները մինչև հազարներ բարձրացնում, բայց այն հասարակ բանը չէ մտածում, որ, մի և նոյն ժամանակ, հարկաւոր է և ուսումնարանին յարմարաւոր շինութիւն ունենալ, որպէս զի ծախսած փողը զուր տեղ չը կորչի և խեղճ, անմեղ մանուկները յաւիտենական հիւանդութեան չը դատապարտուին....

Նոյնը կարող ենք ասել և միւս գաւառների մասին: Ցիրաւի զարմանալի երևոյթ. մեր գաւառների հայ ժողովուրդը բաւական աշխատում է ուսումնարաններ բարւոքելու համար, ծախսում է ահագին գումարներ, բայց դեռ չէ հասկացել, որ բաւական չէ ուշադրութիւն դարձնել միմիայն երեխայոց մտաւոր զարգացման վրա, որ հարկաւոր է և ուսումնարանի առողջապահական կանոնները խստիւ պահպանել...

Չը գիտեմ ինչպէս է վերաբերվում այս հարցին մեր ուսումնարանական վարչութիւնը, բայց հաստատ աղբիւրներից լսում է, որ տեղիս ուսումնարանների տեսուչը, հոգաբարձուների միջնորդութեամբ, կամենում է խնդրել հասարակութիւնից, որ այս վերջինը քաղաքային գումարից մի քանի հարիւր րուբլ յատկացնէ տղայոց ուսումնարանի շինութիւնը նորոգելու համար: Ուզում են գիտնալ հասարակութեան, որովհետև ուսումնարանը չունի բոլորովին նիւթական միջոց:

Եւ յիրաւի՝ եթէ մեր հասարակութիւնը քաղաքային փող կը ծախսի զանազան պ ա ր տ է զ ն ե ր և ր օ տ օ ն դ ա ն ե ր շինելու համար, ինչու չէ կարող ծախսել ուսումնարաններ բարւոքելու համար—ուսումնարաններ, որտեղ նա ամբողջ ապագայի հիմքն է ստանում:

Էրզրումից գաղթած մեր չքաւոր ժողովուրդը կարող է մնալ առանց պ ա ր տ է զ ն ե ր ի և ր օ տ օ ն դ ա ն ե ր ի, բայց չէ կարող մնալ առանց ուսումնարանի....Մի և նոյն ժամանակ թող մեր հասարակութիւնը լաւ գիտենայ, որ բարձր իշխանութիւնը, որից կախված է քաղաքային փող ծախսելու թոյլատուութիւնը, աւելի մեծ ուրախութեամբ թոյլ կը տայ, որ քաղաքային փողը ուսումնարանների համար ծախսվի, քան թէ զանազան պարտէզների և րօտօնդաների: Մեր այս խօսքերի հաստատութիւնը թող լինի պետական ուսումնարանների դիրէկտոր մեծ. պ. Սորոկեցկու գործունէութիւնը: Այս պարոնը, տեսնելով, որ Ախալքալաքը բոլորովին զուրկ է ուսումնարանայարմար շինութիւնից, աշխատեց, որ այստեղ ուսումնարանին յարմարաւոր մի տուն շինվի և տեղիս հասարակութիւնը յանձն առաւ ծախսել այս շինութեան համար 12000 րուբլ քաղաքային գումարից: Բարձր իշխանութիւնն էլ մեծ ուրախութեամբ հաստատեց հասարակութեան այս վճիռը: Ցուանք որ Ախալքալաքի հասարակութիւնը նոյն միջոցը գործ կը դնէ տեղիս հայոց հոգևոր դպրոցների շինութիւնները նորոգելու համար: Կրկնում ենք. Ախալքալաքի բնակիչները բոլորն էլ հայեր են, ուրեմն եթէ ընդհանուր գումարից իրանց ուսումնարանների համար փող ծախսեն, ոչ ոքին զրկողութիւն չի լինի: Թող փորձի մեր հասարակութիւնը: Թող հասարակական վճռով մի գումար յատկացնի քաղաքային փողից հոգևոր դպրոցներին. գուցէ իշխանութիւնը չը մերժէ այս վճիռը և հաստատէ....

***

ՆԱՄԱԿ ԱԽԱԼՔԱԼԱՔԻՑ

—

18 մայիսի

Ձեր լրագրի 77 համարի մէջ մի անյայտ պարոն Ախալցխայից լուր տալով իր համաքաղաքացի տիրացու Վասակ Ցարոյեանի մասին, բարեհաճել է մի քանի անխիղճ զրպարտութիւններ ևս արձակել իմ անձի դէմ: Ես մի խօսք անգամ արժան չէի համարի պատասխանելու այդ անյայտ լրատուին, բայց տպագրական խօսքի և լրագրութեան յարգը պարտաւորեցնում է ինձ սոյն երկտողը ուղարկել ձեզ, յուսալով ձեր անկողմնապահութեան վրա, որ անշուշտ կը հրատարակէք ճշմարտութիւնը վերականգնելու համար:

Նախ, որ ոչ թէ էջմիածնական Սինօդը, ինչպէս հաղորդում է պ. լրատուն, այլ Ախալցխայի հոգ. կառավարութիւնն էր յանձնել ինձ այդ քննութիւնը: Երկրորդ՝ ես ոչ միայն մտաւոր ազգականութիւն, ինչպէս գրում է պ. լրատուն, այլ և որ և է բարեկամական յարաբերութիւն անգամ չեմ ունեցել և չունեմ Ցարոյեանց տիրացուի հետ: Երրորդ՝ ես կատարեցի ինձ յանձնված քննութիւնը ստանալով հարկաւորված ցուցումները այնպէս, ինչպէս որ իմ պարտաւորութիւնս էր, երբև քննչի և ոչ թէ ուչքի չը հարցրած, ոչինչով վերադարձայ. գուցէ լրատու պարոնը անշուշտ տեսած կամ լսած կը լինէր, որ բազմաթիւ մարդիկ, մի քանի օր չարունակ գալիս էին հոգևոր կառավարութեան առեանը ցուցումներ տալու:—Մենք երբէք ցանկութիւն չունենք խոյս տալու լոյսից, ինչպէս լրատու պարոնը: Բայց թէ ինչ հետևանք կունենայ քննութեան գործը, այդ ինձ յայտնի չէ, միայն ես վստահ եմ չը կարմրել խղճիս առաջ այնպէս, ինչպէս այն տողերը կարդալու ժամանակ կարմրելու է անյայտ լրատուն: Գործի մասին այսքանը ասելուց յետոյ, կարծում ենք բաւականաչափ պարզվում է իրողութիւնը:

Խ. Ա. Ք. Բարսղեանց

ՆԱՄԱԿ ԴԵՐԲԵՆԴԻՑ

—

6 մայիսի

Լսելով Ցաճկաստանի մեր եղբայրների և քոյրերի խղճալի դրութիւնը և գիտնալով որ բարեգործութիւնը չէ նայում ոչ սեռին և ոչ հասակին, մեր մէջ հաւաքեցինք մի աննշան գումար և անա ուղարկում ենք ձեզ, խնդրելով որ հասցնէք ուր որ հարկն է. մենք մեզ բաղդաւոր կը համարենք, եթէ քաղցածների թիւը մէկով պակասի:

Սորա հետ ուղարկեցինք և նուիրատուաց անունները:

Մարիամ Օհաննեանց 10 կ., Սոնայ Օհաննեանց 10 կ., Հեղինէ Օհաննեանց 5 կ., Մինայ Միսկարեանց 5 կ., Եղիսաբէթ Եաղուբեանց 1 ր., Ոմն 50 կ., Մարիամ Ղորղանեանց 50 կ., Մարիամ Աւագեանց 50 կ., Անուշ Տէր-Ղազարեանց 20 ., Մարիամ Վասիլեանց 10 կ., Աննա Վասիլեանց 10 կ., Եղիսաբէթ Իւանովեանց 30 կ., Սոնայ Եղիազարեանց 20 կ., Ծաղիկ Զաքարեանց 10 կ., Եղիսաբէթ Զուարեանց 80 կ., Եղիսաբէթ Երուսալիմսկի 20 կ., Շողակաթ Մելքումեանց 15 կ., Գէորգ Լէզգարեանց 40 կ., Աղէքսանդր Լէզգարեանց 20 կ., Վարդանուշ Իսգրաչեանց 5 կ., Նունէ Աւանեանց 60 կ., Սոնայ Աւանեանց 15 կ., Ոմն 25 կ., Եղիսաբէթ Ջախարեանց 10 կ., Նունէ Գոզալեանց 30 կ., Ընդամենը 7 ր.:

Աշակերտուհիներ Մարիամեան օրիորդական դպրոցի:

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐԻՆ

—

Թիֆլիս, 12 յունիսի

Էջմիածին պատահած ժամանակը ամենայն հայոց վեհ. Հայրապետ հանգանակեալ դրամներէն 605 րուբլի յանձնեց մեզ ի նպաստ սովելոցն Վասպուրականի:

Ցանուն Վասպուրականի յանձնաժողովոյն ազգօգուտ «Մշակի»դ միջոցաւ մեր ամենախոնարհ շնորհակալութիւն յայտնել կաղաչեմք:

Նախկին ատենադպիր սովելոց նպաստող յանձնաժողովոյն

Ս. Տէր-Սարգսեանց

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ԱԼԲԱՆՑԻՆԵՐԻ ԴՐՈՒԹԻՒՆԸ

—

«Polit. Corresp.» լրագրի մէջ տպված է ալբանական մասնաժողովի գրութեան բնագիրը, որ ուղղված է Սկուտարիի մէջ բնակվող Աւստրօ-Ունգարիայի, Ֆրանսիայի, Գերմանիայի, Ռուսաստանի, Իտալիայի և Անգլիայի հիւպատոսներին: Այդ գրութիւնը հետևեալ բովանդակութիւնն ունի:

Եւրոպական պետութիւնների հաւատարմատարները արևելեան հարցը վճռելու համար հաւաքվեցան Բեռլինի մէջ և մի դաշնագիր հաստատեցին, որը, ինչպէս եւրոպական բոլոր ազգութիւններից, նոյնպէս և ալբանցիներից անփոփոխ և սուրբ է ճանաչված: Բայց Թիւրքիայի և Չերնոգօրիայի կառավարութիւնների մէջ կայացած դաշնագիրը Խոտի և Գրուդի շրջանները Գուսինիայի հետ փոփոխելու վերաբերութեամբ, տարաբաղդաբար այդ դաշնագիրը գեղծվեցաւ, ոտնակոխ անելով ազգայնութեան սկզբունքը, որ եւրոպական պետութիւնների հիմունքն է կազմում: Մենք ալբանցիներս հաստատ հաւատում ենք, որ մեր ամենասուրբ իրաւունքները ոտնակոխ անող, իր մէջ արիւնահեղ սերմեր պարունակող և այժմեան քաղաքակրթութեանը հակառակ այդ դաշնագրութիւնը Օսմանեան կառավարութիւնը ակամայ է կապել և այդ պատճառով վէճերի առարկայ չը դարձաւ միջնորդ պետութիւնների համար: Նրևի պետութիւնները լաւ ծանօթ չէին Ալբանիայի ազգաբնակութեան կամքի և հայեացքների հետ, որոնք ձգտել են պահպանել իրանց սեփական երկրի ամբողջութիւնը, ազգային բնաւորութիւնը, որը ալբանական ժողովրդի սեփականութիւն է եղել չորս դարերի ընթացքում: Մեր թանգագին, բայց տարաբաղդ հայրենիք Ալբանիան, որ պատմութեան մէջ իր պատուաւոր տեղն ունի, չէ կամենում ոչ ծախված և ոչ փոխված լինել և երբէք չի համբերի օտարի իշխանութիւնը, մանաւանդ սլավեանների, որոնցից նա զանազանվում է ծագումով, լեզուով, սովորութիւններով և աւանդութիւններով: Մենք կամենում ենք միայն ալբանցիներ լինել: Մենք ոչինչ չենք պահանջում, բացի մեր հայրենիքի ամբողջութիւնը, իսկ այդ հայրենիքը մեզ համար նոյնքան թանգագին է, որքան մի քաղաքակրթված ժողովրդի համար իր հայրենիքը: Մենք դիմում ենք քաղաքակրթված ազգերի արդարադատ զգացմունքին, խնդրելով երևակայել մեզ սպասող վիճակը և չը թոյլ տալ, որ մեզ հետ անարդար վարվեն: Մեր ազգութեան պահպանելը եղել է և կը լինի մեր ամենասուրբ նպատակը: Երբ Խոտի և Գրուդի նահանգները Չերնոգօրիային զիջելու տխուր լուրը ստացվեցաւ, ալբանական բոլոր ցեղերը անհամեմատ միաբանութեամբ վճռեցին բոլորը մեռնել, քան թէ իրանց երկիրը Չերնոգօրիային տալ: Այդ վճռից յետոյ մի շաբաթվայ ընթացքում Ալբանիայի սահմանների մօտ 10000 պատերազմողներ հաւաքվեցան, որպէս զի օտար բազմաթիւ զօրքերին թոյլ չը տան մտնել մեր երկիրը: Մենք կրկնում ենք, որ մտադիր ենք Բեռլինի դաշնագրի համեմատ վարվել և պաշտպանողական դիրք ունենալ: Ինչպէս մենք չենք կամենում, որ օտարները մեր երկիրը մտնեն, նոյնպէս էլ մենք օտարի երկիրը չենք մտնի: Բայց որովհետև այս կասկածելի դրութիւնը երկար չէ կարող տևել, կամ այն պատճառով, որ Չերնոգօրիան մեզ սպառնում է, կամ որ Ալբանիան բաւականացուցիչ ֆինանսական միջոցներ չունի, մենք պէտք է աշխատենք ամրացնել մեր ազգային միութիւնը: Նկարագրելով այս բոլորը, խնդրում ենք մեր երկրում բնակվող պ. պ. հիւպատոսներին մեր այս դրութիւնը ներկայացնել իրանց կառավարութիւններին, որոնք, յոյս ունենք, այս բոլորի վրա ուշադրութիւն կը դարձնեն: Մեր հարցի դրութեան հետ ծանօթանալուց յետոյ, թող պետութիւնները թոյլ չը տան թափել ալբանական արիւնը և հոգան, որ ալբանցիներից չը խլեն այն իրաւունքները, որոնք կատարելապէս ապահովված են ուրիշ ազգութիւնների համար:

ԲԵՌԼԻՆԻ ԿՈՆՖԵՐԵՆՑԻԱ

—

«Polit Corresp.» լրագրի Փարիզի թղթակիցը գրում է հետևեալը:

Բեռլինի կոնֆերենցիան կը հաւաքվի առանց սպասելու, որ Բ. Դուռը պատասխան տայ դեսպանների համաձայն գրութեանը: Կոնֆերենցիան այն օգուտը կը տայ, որ թիւրք-յունական սահմանական խնդիրը այսպէս թէ այնպէս կը վճռի: Փարիզի գերմանական դեսպան Ռադօվից նորերումս հրաւիրեց ֆրանսիական կառավարութեանը մասնակցել կոնֆերենցիային:

Ֆրանսիական կառավարութեան կողմից կոնֆերենցիային կը մասնակցեն Բեռլինի դեսպան կոմս Սեն-Վալլիէ և ֆրանսիական գըլխաւոր շտաբի փոխգնդապետ Պերիէ, իբրև տեխնիկ-պատգամաւոր: Թէպէտ կոնֆերենցիայի պրօգրամը սահմանափակված է Յունաստանի սահմանների խնդրով, բայց Փարիզում երկիւղ են կրում, որ որ և է մեծ պետութեան ներկայացուցիչ ուրիշ հարցեր էլ կը բարձրացնի: Այս դէպքում յոյս են դնում կոնֆերենցիայի նախագահ իշխան Հօհենլօհէյի ճարպկութեան վրա: Ֆրանսիան այժմ աւելի քան թէ երբէք կամենում է պաշտպանել Յունաստանի ցանկութիւնները Եանինայի վերաբերութեամբ: Քանի որ անգլիական կառավարութիւնը հաւանեց Ֆրանսիայի ունեցած հայեացքները այդ գործի վրա, յոյս կայ, որ Գերմանիան և Աւստրօ-Ունգարիան չեն ընդդիմադրի: Տեխնիկական մասնաժողովը, որ կուղարկվի որոշած սահմանների գիծը հաստատելու համար, իր հետ բաւականաչափ պահապան զօրքեր կունենայ մասնաժողովի անդամների ապահովութիւնը պաշտպանելու համար: Ասում են, որ պահապան զօրքերը կը գրաւեն սահմանական ամբողջ գիծը:

Աւելորդ դժուարութիւններ չը ծագեցնելու համար մեծ պետութիւններից ոչ մէկը իր զօրքերը չի ուղարկի: Իսկապէս սուլթանն էլ և Յունաստանն էլ բաւականաչափ կանոնաւոր փորձված զօրքեր ունեն: Եթէ Բ. Դուռը համաձայնէր, կարելի էր թիւրքաց պահապան զօրքերին սահմանի հիւսիսային գծի վրա կանգնեցնել, իսկ յունական զօրքերին հարաւային սահմանների մօտ: Այդպիսով տեխնիկական մասնաժողովի անդամները ոչինչ վտանգի չէին ենթարկվի: Ֆրանսիական դեսպան Տիսսօյի ասած ճառը, երբ սուլթանը նրան ընդունեց, իր վրա առանձին ուշադրութիւն դարձրեց: Այդ ճառի մէջ նշանաւոր էր այն մասը, որով դեսպանը ցանկութիւն է յայտնել Ֆրանսիայի և Թիւրքիայի բարեկամութիւնը ամրացնելու մասին: Այդ խօսքերը հանգստացրին այն քաղաքագէտներին, որոնք երկիւղ էին կրում Թիւրքիայի վիճակի համար: Իսկապէս Թիւրքիայի գործերը լաւ դրութեան մէջ չեն: Արևելեան-Ռումելիայի շարժումը վտանգաւոր է դառնում: Բաղդադի մօտ արաբական ցեղերը ապստամբվում են, տնտեսական և վարչական դրութիւնը Երուսաղէմի, Սիրիայի և Հայաստանի մէջ հետզհետէ վատթարանում է: Ժամանակ է նշանակել եւրոպական մի մասնաժողով և յանձնել նրան թիւրքաց ողորմելի վարչութեան կարգի բերելը:

ԹԻՒՐՔ-ՅՈՒՆԱԿԱՆ ՍԱՀՄԱՆՆԵՐԸ

—

«Голосъ» լրագրի մէջ տպված է հետևեալ առաջնորդող յօդուածը:

Յունիսի 4-ին Բեռլինում բացվելու է լրացուցիչ կոնֆերենցիա, որին վիճակված է վերջնական վճիռ տալ թիւրք-յունական սահմանական վէճին: Բեռլինի մեր թղթակիցը բաւական հետաքրքիր և նշանաւոր տեղեկութիւններ է հաղորդում կոնֆերենցիայի պարապմունքների կարգի մասին:

Իր անդամների հաւատարմաթղթերը քննելուց յետոյ, կոնֆերենցիան ամենից առաջ կը վճռի, թէ ինչ մտքով պէտք է հասկանալ Բեռլինի կոնգրէսի 13-դ պրօտօկօլը և Բեռլինի դաշնագրի 24-դ յօդուածը: